

Nora Bjørvig Henriksen

Forumteater som verktøy

På hvilken måte kan man bruke forumteater til å forhindre diskriminering av mennesker med en annen legning enn normen?

Mai 2020

NTNU

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
Det humanistiske fakultet
Institutt for design

Bacheloroppgave

2020

Nora Bjørvig Henriksen

Forumteater som verktøy

På hvilken måte kan man bruke forumteater til å forhindre diskriminering av mennesker med en annen legning enn normen?

Bacheloroppgave
Mai 2020

NTNU

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
Det humanistiske fakultet
Institutt for design

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag:

I denne oppgaven skriver jeg om forumteater og LHBT+-gruppen. Oppgaven tar for seg problemstillingen «På hvilken måte kan man bruke forumteater til å forhindre diskriminering av mennesker med en annen legning?». Igjennom oppgaven skrives det både om diskriminering, LHBT+-gruppen og hva forumteater er. Hovedpoenget med hvorfor den er skrevet, handler om å finne ut måter man kan bruke forumteater til å forhindre diskriminering av mennesker med en annen legning. Jeg mener dette er et aktuelt og viktig tema å ta opp, fordi det er flere av oss i et samfunn som har en annen legning enn normen. Det forekommer også stadig diskriminering ovenfor den gruppen i samfunnet. Da er det viktig å vite at det finnes verktøy som for eksempel forumteater, man kan ta i bruk for å unngå diskriminering og undertrykkelse.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder Bjørn Rasmussen. I tillegg vil jeg rette en takk til kjæresten min som alltid gir meg støtte og kjærlighet.

In this paper I write about forum theater and the LGBT+ group. The thesis addresses the question "In what way can one use forum theater to prevent discrimination against people with a different sexual orientation than the norm?". In the thesis I write about discrimination, the LGBT+ group and what forum theater is. The main point of why it is written, is because I would like to figure out ways to use forum theater to prevent discrimination against people with a different sexual orientation than the norm. I think this is an important topic to address because there are plenty of us in a society that have a different sexual orientation than the norm. There is also constant discrimination against that group in society. Then it is important to know that there are tools such as forum theater that one can use to avoid discrimination and oppression.

I would like to thank my supervisor Bjørn Rasmussen. In addition, I would like to thank my girlfriend who always gives me support and love.

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING	3
1.2 BEGREPSAVKLARING	4
2 TEORI.....	4
2.1 DISKRIMINERING.....	5
2.2 LHBT+ I NORGE.....	6
2.3 HVA ER FORUMTEATER?.....	8
2.4 KONKRETE ØVELSER OG EKSEMPLER I FORUMTEATER	10
3 METODE	12
4 DRØFTING OG ANALYSE.....	13
5 KONKLUSJONEN.....	16
6 AVSLUTTENDE ORD.....	17
LITTERATURLISTE:.....	18

1 Innledning

I 2013 deltok jeg på en teatercamp hvor temaet for campen var forumteater. Sønnen til Augusto Boal, Julian Boal ledet campen som varte i en hel uke. På campen fikk vi vite mye om hvordan forumteater oppsto og hvordan man spiller og bruker forumteater. I tillegg gjorde vi mange spennende øvelser knyttet opp til forumteater, og avsluttet campen med å invitere publikum til en visning av en situasjon vi hadde funnet på og øvd på. Vår visning handlet om en gutt som ble mobbet på skolen og ble diskriminert fordi han var homofil. Vi fikk tidlig beskjed om at det var viktig at vi laget en forumteatervisning ut i fra noe som vi kjente igjen fra samfunnet vårt. At vi skulle lage en situasjon som var realistisk. For på denne måten ville det være lettere for de som skulle komme å se på, å kjenne seg igjen i situasjonen og komme med innspill.

Publikum var svært ivrig i å delta og komme opp på scenen for å ta plassen til den undertrykte (i vårt tilfelle gutten som var homofil) og prøve å gjøre en forskjell i situasjonen. Det viste seg å være ganske vanskelig, og siden den gang har jeg fundert på om forumteater virkelig kan gjøre en forskjell for samfunnet. Og kunne det vært en god ting for de fleste av oss i Norge å få oppleve, slik at man kunne fått satt seg inn i situasjoner man vanligvis ikke opplever selv.

I min bachelor oppgave skal jeg rette mitt fokus på forumteater. Jeg skal se på hvilken måte en kan bruke nettopp forumteater for å spille ut realistiske situasjoner som kan oppstå i samfunnet, for så å se for å forhindre diskriminering. Problemstillingen min lyder som følge: På hvilken måte kan man bruke forumteater til å forhindre diskriminering av mennesker med en annen legning enn normen?

Oppgaven min vil begynne med en kort innledning til hva jeg skal skrive om. Jeg vil skrive litt om temaet og hva man legger i ord som diskriminering og LHBT+-bevegelsen i Norge. Videre skriver jeg litt om hva forumteater er og vil trekke frem helt konkrete øvelser og eksempler en kan gjøre og bruke i situasjoner hvor et eller flere mennesker med en annen legning blir diskriminert. Jeg vil videre drøfte og diskutere det jeg har kommet frem til i tidligere punkter. Helt til slutt vil jeg komme med en konklusjon på problemstillingen min og runde av oppgaven.

1.2 Begrepsavklaring

I denne oppgaven er det enkelte begreper jeg bruker som kan være greit å avklare hva betyr og hva jeg legger i dem. Dette fordi betydningen av noen av begrepene kan oppfattes ulikt av forskjellige mennesker.

Legning:

Med ordet legning mener jeg hvilken seksuell orientering en har. Når jeg snakker om mennesker med en annen legning enn normen mener jeg mennesker med en annen seksuell orientering enn normen i samfunnet. Normen i samfunnet er en heterofil legning, altså mennesker som forelsker seg eller tiltrekkes personer av motsatt kjønn. Jeg retter fokuset mitt på mennesker som forelsker seg eller tiltrekkes av personer med samme kjønn.

LHBT+:

LHBT+ er en forkortelse for *lesbiske, homofile, bifile og transpersoner* som en gruppe. +- tegnet viser til at det også er flere bokstaver og flere identitetskategorier som hører til under gruppen. I min oppgave mener jeg generelt alle personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet når jeg bruker betegnelsen *LHBT+*.

2 Teori

I dette kapittelet vil jeg skrive om relevant teori i forhold til oppgaven jeg skriver. I 2.1 vil jeg skrive kort om ordet diskriminering og hva som legges av betydning i det. 2.2 vil fokusere på LHBT+-personer i Norge, som vil være relevant informasjon og bakgrunnsinformasjon om en gruppe mennesker som står sentralt i oppgaven. Videre vil oppgaven også basere seg på egne erfaringer og observasjoner rundt temaet LHBT+ og forumteateret.

I Den gode oppgaven skrives det: «Det er problematisk å si noe generelt ut fra en begrenset mengde observasjoner, men du kan uttale deg om det som gjelder for akkurat de dataene du har undersøkt (Rienecker, 2013, s.168). Min empiri bygger seg i stor grad på relevant faglitteratur (artikler og bøker) som er blitt lest. I tillegg bygger den på kunnskap og tidligere erfaringer jeg har tilegnet meg. Jeg går også inn i denne oppgaven som forsker og erfaringen

med å være åpen om min legning som lesbisk. Det har gitt meg erfaringer og observasjoner som vil være nyttig i min oppgave.

2.1 Diskriminering

Ordet diskriminering betyr og handler kort fortalt om å behandle noen mindre gunstig enn andre (<https://snl.no/diskriminering>, hentet 10.mai 2020). Det er ikke uvanlig å bli diskriminert, og det kan være på grunn av hva man tror på, religion, hvor man kommer fra, nedsatte funksjonsevner eller kjønn og seksualitet. Diskriminering på bakgrunn av kjønn og seksualitet har foregått lenge rundt om i hele verden, også i Norge. I Norge har vi også lover og regler angående diskriminering. Med det menes det at vi har et vern mot diskriminering i loven vår som skal beskytte ulike mennesker og grupper fra å bli diskriminert. Det er rett og slett ulovlig.

Til tross for loven som skal hindre mennesker eller grupper i å bli diskriminert, så er det ikke vanskelig å forstå at det skjer. Før 1972 var det skrevet ned i straffelovens paragraf 213 om homofili som omhandlet de av oss som var homofile og hvordan dette ble sett på som en sykdom og noe som var ulovlig å praktisere. Paragrafen ble opphevet i 1972 (<https://snl.no/diskriminering>, hentet 10. mai 2020). Her var blant annet aktivisten Karen-Christine (Kim) Friele en stor forkjemper, og deltok aktivt i å få paragrafen opphevet. Til tross for at dette var en stor seier for LHBT+-gruppen, så har diskriminering mot den gruppen ikke stoppet opp.

Ofte vil diskriminering ikke bare handle om en enkelthendelse her og en annen der, av negativ karakter. Det er gjerne noe som stammer fra noe underliggende i samfunnet. Som for eksempel dette med seksualitet og legning. Grunnen for at det var straffbart tidligere stammer nok fra en tid hvor kristendommen sto mye sterkere i Norge, og fordi det i bibelen står at en mann ikke skal ligge med en annen mann, så bygget menneskene videre på det og mente at homofil var en stor synd. Også i dag henger det i stor grad igjen. Også mennesker som kommer fra andre land og religioner inn til Norge vil i noen tilfeller også bringe med seg sine tanker og syn på homofili, og dermed bidra med det vi anser som diskrimineringen av LHBT+-personer.

2.2 LHBT+ i Norge

Det er ikke usannsynlig å tenke seg til at det alltid har fantes mennesker med andre legninger enn hva som er normen i samfunnet i dag. Likevel så er det ikke før rundt 1940-tallet at det er mer gryende aktivitet i Norge rundt temaet homofili (<https://www.foreningenfri.no/om-oss/organisasjon/historie/>, hentet 10.mai 2020). I 1949 var det noen som kalte seg *Det Danske Forbundet af 1948* som inngikk en avtale med to ulike norske tillitsmenn, en i Oslo og en i Trondheim. Året etter på ble det avholdt det første konstituerende møte for den norske sammenslutningen for homofile og de opprettet et forbund kalt Forbundet av 1948 (<https://www.foreningenfri.no/om-oss/organisasjon/historie/>, hentet 10.mai 2020). Dette er organisasjonen som i dag er kjent som *Fri – Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold*.

I 1972 ble straffeloven mot homoseksualitet opphevet og i 1977 opphevet *Norsk Psykiatrisk Forening* homoseksualitet som sykdomsdiagnose (<https://www.foreningenfri.no/om-oss/organisasjon/historie/>, hentet: 11.mai 2020). I årene etter det og helt frem til i dag har det skjedd store endringer for de av oss i samfunnet som har en annen legning enn normen. Både har det blitt flere mennesker i medier og i samfunnet som er åpen om legningen sin, og det er også kommet endel lover og regler som verner bedre om LHBT+-personer. Det er naturligvis med på å skape mindre diskriminering blant LHBT+-gruppen. I tillegg har kristendommen stått sterkt i Norge i mange, mange år, men det er ikke vanskelig å se at den har tatt betydelig mindre plass i samfunnet nå i dag enn den gjorde tidligere. Det og er nok med på å gjøre det lettere for mennesker med ulike legninger rundt om i Norge. Fordi samfunnet blir mer vant til å se, lese om, og treffe på mennesker med en annen legning enn en selv, forekommer nok diskriminering i mye mindre grad enn tidligere. Folk er blitt mer åpen selv, og anser kanskje ikke homofili og seksuell orientering som noe skummelt, unormalt eller som en synd på samme måte som før.

Til tross for at Norge trolig er et av de beste landene i verden å være homofil i, er ikke alt like rosenrødt for alle. I alle deler av landet opplever likevel mennesker som tilhører LHBT+-gruppen hets og diskriminering. Når det kommer til lover og regler i Norge er LHBT+-gruppen godt vernet om, men det er likevel ikke alltid like lett å følge opp. De siste årene har også høyreekstreme vinder kommet sterkere tilbake rundt om i verden, og i fjor oppjusterte

PST (*Politiets sikkerhetstjeneste*) trusselnivået fra høyreekstremer i Norge

(https://www.nrk.no/norge/ny-trusselvurdering-fra-pst_-okende-trussel-fra-hoyreekstremer-1.14829603, hentet 11.mai 2020).

Det er ingen hemmelighet at en regjering og/eller de som styrer i et land har mye å si for hva folk mener og tror på. I Russland ble homofili avkriminalisert på 90-tallet, men i 2013 vedtok det russiske parlamentet en lov om «homoseksuell propaganda mot mindreårige» (<https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/xl/kjaerlighet-pa-liv-og-dod-i-putins-russland-1.14223419>, hentet 11.mai 2020). «Anti-homofililovene» var da ikke et nytt fenomen i Russland fordi at det var allerede andre fylker i Russland som Rjazan fylket i 2009, Arkhangelsk i 2011 og St.Petersburg i 2012 som hadde vedtatt den før den ble vedtatt på føderalt nivå i 2013 (<https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/xl/kjaerlighet-pa-liv-og-dod-i-putins-russland-1.14223419>, hentet 11.mai 2020). I artikkelen på NRK sine nettsider står det:

«I loven blir homofili likestilt med pedofili og narkotikamisbruk – ting som er skadelig for barn, og dermed forbudt å «propagandere» overfor mindreårige.

Russland forsvarer loven med at man ønsker å beskytte barn mot det man omtaler som ikke-russiske verdier. Men i praksis gjør loven det forbudt å leve ut alle former for seksuelt samliv som ikke er heterofilt.»

- (<https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/xl/kjaerlighet-pa-liv-og-dod-i-putins-russland-1.14223419>, hentet 11.mai 2020).

Loven som ble innført i Russland er et godt eksempel på hvor stor makt en regjering kan ha i et land. I Russland er det mange som har tiltro til regjeringen sin og dermed til loven også. I praksis gjør jo loven det forbudt å leve et liv hvor en kan være åpen om legningen sin eller sammen med en kjæreste av samme kjønn. Selv om vi ikke har lover som ligner dette i Norge, er det fortsatt mange mennesker som mener at homofili og resten av LHBT+-gruppen ikke burde ha samme rettigheter som de av oss som definerer oss som heterofile.

Elida Høeg er frilansjournalist for kilden kjønnsforskning.no og i en artikkel på forskning.no skriver hun at en av fire LHBT-personer opplever hets (<https://forskning.no/homoseksualitet-kilden-kjonn-og-samfunn/en-av-fire-lhbt-personer-opplever-hets/1299544>, hentet 12.mai 2020). I 2019 oppga 10 prosent av majoritetsbefolkningen at det hadde vært utsatt for ytringer

de opplevde som hatefulle det siste året, hvor 23 prosent av LHBT+-personene svarte det samme (<https://forskning.no/homoseksualitet-kilden-kjonn-og-samfunn/en-av-fire-lhbt-personer-opplever-hets/1299544>, hentet 12.mai 2020). Høeg skriver at det kom frem i en rapport publisert av Institutt for samfunnsforskning (ISF) (<https://forskning.no/homoseksualitet-kilden-kjonn-og-samfunn/en-av-fire-lhbt-personer-opplever-hets/1299544>, hentet 12.mai 2020). Igjen er dette bare med på å understreke at LHBT+-personer fortsatt blir utsatt for hets og diskriminering i Norge, til tross for at Norge er et av de beste stedene i verden å ha en annen legning enn normen.

2.3 Hva er forumteater?

I boken *De undertryktes teater – Når tilskueren blir deltaker* starter den delen av boken som omhandler forumteater slik:

«Det latinske ordet *forum* betyr torg. På forum holdt romerne folkemøter og rettsforhandlinger. I moderne språk blir ordet ofte brukt om et sted der man kan ta opp et problem til drøfting og analyse. Forumteater er følgelig et sted der folk flest kan bringe sine problemer «til torg».

- Engelstad, A. (2001) s.44

Å starte med en slik grunnleggende forklaring er nok smart. Det å kunne forstå hva en legger helt konkret i et ord som *forum*, gir en større forståelse for hvorfor forumteater har fått sitt navn og hva det egentlig er.

Augusto Boal var en teaterpedagog, regissør og dramatiker fra Brasil som emigrerte til Paris etter politisk forfølgelse og fengsling i hjemlandet (https://snl.no/Augusto_Boal, hentet 11.mai 2020). Når Boal var 25 år gammel takket han ja til å overta som regissør og kunstnerisk leder for *Arenateateret* i São Paulo (Engelstad, A. (2001) s.12). I 1971 ble Augusto Boal arrestert, fengslet og torturert fordi i det jantastyrte Brasil kom *Arenateaterets* forestillinger om politisk og materiell undertrykkelse etter hvert til å bety en trussel mot regimet (Engelstad, A. (2001) s.12).

I *De undertryktes teater – Når tilskueren blir deltaker* skriver Engelstad om at *Arenateatret* hadde hele tiden forsøkt å være et mer folkelig alternativ til det etablerte brasilianske teater

som dyrket europeiske forbilder (Engelstad, A. (2001) s.12). Når areateateret framførte stykker ute på landsbygda, opplevde de gang på gang at «uoppdragne» i publikum grep inn i handlingen (Engelstad, A. (2001) s.12). Tilskuerne lot seg engasjere og provosere av det de fikk se som foregikk på scenen, og da var det vel ikke noe som var mer naturlig enn at de ønsket å bidra med egne ideer og erfaringer? (Engelstad, A. (2001) s.12). Det var slike opplevelser som nok ga støtet til den første utformingen av *Teatro do oprimido* – De undertryktes teater, som var starten for Augusto Boal og hans tanker og måter å gjøre teater på, som også resulterte i det vi i dag kaller for forumteater.

Når en skal spille og lage forumteater vil det være naturlig å lage noe en kan vise frem til publikummere. En skal lage et teaterstykke, som kan variere i lengde. Et situasjonsspill, en enakter eller et spill i flere scener går an å lage (Engelstad, A. (2001) s.45). Handlingen i stykket, uansett lengden eller formen man har lyst til å lage den i, dreier seg om et menneske som er offer for undertrykkelse, kjemper så imot – og taper (Engelstad, A. (2001) s.45).

Det er etter at visningen av dette er slutt, at publikum kommer på banen. Det vil være publikums ansvar å prøve på og finne en annen løsning og en annen vei enn til den sørgelige avslutningen på stykket (Engelstad, A. (2001) s.45). Men det vil være for lett at publikum bare skal prate seg igjennom problemløsninger, for i forumteater er man ute etter hva som kan gjøres på det praktiske plan (Engelstad, A. (2001) s.45). Og det er vel liten tvil i at veien fra teori til praksis kan være lang, og innimellom kan en finne ut at det en har tenkt på forhånd, slettes ikke fungere i praksis. Engelstad skriver i boken *De undertryktes teater – Når tilskueren blir deltaker* at oppfordringen til tilskueren, publikummeren om du vil, blir derfor: «Ikke prat teori! Vis oss i handling det du mener!» (Engelstad, A. (2001) s.45). Når det er sagt til publikum vil stykket starte på nytt med akkurat samme handling. Denne gangen vil det dog være mulighet for hvem som helst når som helst å stanse spillet (Engelstad, A. (2001) s.46). Hvis en i publikum velger å stanse spille, må hen overta plassen til protagonisten (hovedrollen, den undertrykte), og vise hvordan hen kunne gjort det på en annen måte (Engelstad, A. (2001) s.46).

Når en snakker om forumteater, kan man ikke unngå å snakke om jokerrollen. Jokeren i forumteater fungerer som en slags antiautoritær spilleleder, hvor hens rolle er å være en formidler mellom sal og scene (Engelstad, A. (2001) s.56). Hen skal også (på sokratisk vis)

stille de relevante spørsmålene og formulere diskusjonstemaer når det er påkrevet (Engelstad, A. (2001) s.56). Engelstad skriver også at i Boals språkbruk er jokeren snarere en «difficultator», en problematisør, enn en «facilitator» - som gjør tingene enklere enn de egentlig er (Engelstad, A. (2001) s.56).

2.4 Konkrete øvelser og eksempler i forumteater

Når en skal jobbe med forumteater og lage en forestilling ut av det, kan det være nyttig å ha gått igjennom ulike øvelser som kan hjelpe med å forstå konseptet bedre. Under ulike mindre øvelser kan man få kjenne selv på kroppen hvordan ulike situasjoner, større eller mindre kan påvirke en selv og hvordan man kan takle det. I boken *De undertryktes teater – Når tilskueren blir deltaker*, forklarer Engelstad om ulike situasjoner en kan spille ut. Dette kan være gode øvelser og eksempler å gjøre sammen med en gruppe mennesker som er helt ferske innenfor forumteater. En skoleklasse på ungdomsskolen eller videregående vil være et godt eksempel på en gruppe mennesker man kan gjøre det sammen med.

Engelstad har et kapittel i boken sin hvor han skriver om forumteaterets «kjerne». Her forteller han at han også bruker å starte med praktiske demonstrasjoner ovenfor mennesker som ikke har vært borti konseptet om forumteater. En øvelse han beskriver handler om at han ber en av tilskuerne komme opp til seg, han rekker frem hånden mot hen for å hilse, men i det hen nesten kan ta tak i hånden, legger han hendene over kors og snur seg (Engelstad, A. (2001) s.47). Med en slik øvelse vil det nok vekke noe usikkerhet i personen som kommer gående mot en for å hilse. Hva gjør man så? Engelstad skriver at med å snu seg vekk fra personen som kommer gående mot en, vil man automatisk havne i en situasjon hvor man setter seg selv over den som kommer for å hilse på (Engelstad, A. (2001) s.47). Man undertrykker hen som kommer mot seg. I denne øvelsen oppfordrer så Engelstad til å la andre tilskuere komme opp og overta rollen til den undertrykte (fortrinnsvis ikke-verbale). Vil de kunne gjøre noe for å endre situasjonen?

Han forteller at det ofte kommer mange ulike varianter hvor folk prøver å komme med forslag til måter å møte – og bryte – hans undertrykkelse på (Engelstad, A. (2001) s.47).

Utgangspunktet for øvelsen er det samme for alle som kommer opp. Engelstad står der med utstrakt hånd, men snur seg i siste øyeblikk (Engelstad, A. (2001) s.47). Det er en som bare

velger å gå forbi han, og bruke samme mynt tilbake. En annen prøver å gå rundt han for, men snur Engelstad seg bare tilbake, og en tredje person prøver å være kjærlig mot Engelstad og tar rundt han (Engelstad, A. (2001) s.47). I en slik øvelse vil det være nesten utømmelig med ideer den som spiller undertrykt kan gjøre, og Engelstad skriver at han har erfart at gjennom å gjøre en slik øvelse kan den undertryktes spontane reaksjon vise hvilke forslag han kan parere, hvilke som gjør han usikker og hvilke som overrumpler ham og ser ut til å kunne bryte undertrykkelsen (Engelstad, A. (2001) s.47). På denne måten vil en stå bedre rustet til andre lignende situasjoner hvor en opplever å bli undertrykt.

En annen slik situasjon og øvelse en kan spille ut, forklarer Engelstad omentrent slik: Seks stoler står på en rekke. Ytterst sitter en kvinne, men de andre stolene er tomme (Engelstad, A. (2001) s.48). En mann kommer inn og velger å sette seg på stolen ved siden av kvinnen. Kvinnen føler da at mannen invaderer hennes territorium og hun kjenner seg både undertrykt og truet (Engelstad, A. (2001) s.48). Hva kan kvinnen gjøre i en slik situasjon?

Engelstad understreker i boken sin at hensikten med dette spillet, og med forumteater overhodet – er ikke å komme fram til én patentløsning på problemet, men hensikten er at det faktisk finne mange muligheter for handling (Engelstad, A. (2001) s.48). Og det er gjerne det man ønsker å vise til de menneskene som er med på en forestilling der det vises et forumspill eller en workshop i forumteater. Når en tar en slik situasjon som kvinnen som opplever at en mann kommer og setter seg helt inntil henne, så er det sletts ikke sikkert at man vet nøyaktig hva man skal gjøre, men det er her verdien av å kunne gjøre noe sånt i forumteater kommer frem. Engelstad skriver:

«Ved å behandle problemet i Forumteater ser vi på det repertoar av muligheter som i dette tilfellet foreligger for den undertrykte. Forslagene til å bryte mannens undertrykkelse kan være svært forskjellige:
[...]

Likevel har jeg ofte observert at mange av de løsningsforslagene som framstår som de mest virkningsfulle i Forumteater, er slike som formidler følgende budskap til den undertrykte: Du må bryte med dine egne «ritualer» dersom du skal komme ut av undertrykkelsen; du må ikke være for snill, for selvutslettende, for beskjedne, for veloppdragen, for pyntelig!
(Engelstad, A. (2001) s.48)

Gjennom å prøve mange ulike muligheter i forumteater, kan vi lære mye om hvilke typer handlinger som kan fungere i ulike situasjoner. Man kan også lære om hvilke muligheter som kanskje ikke fungerer like godt eller muligheter man burde styre helt unna, da det bare kan gjøre ting verre. Gjennom slike erfaringer har man kanskje mange flere muligheter og verktøy ute i det virkelige liv om man kommer ut for en situasjon hvor man føler seg undertrykt.

3 Metode

I dette kapittelet vil jeg fortelle om hva jeg har gjort i min undersøkelse av mennesker med en annen legning enn normen og hvordan forumteater kan brukes for å bekjempe diskriminering blant den gruppen av mennesker i samfunnet vårt. Jeg vil skrive om hvordan jeg har samlet inn data og si litt om reliabiliteten i innsamlingen. Jeg vil også skrive om svakheter og styrker ved måten det er gjort på.

Ettersom jeg gikk inn i denne oppgaven med erfaring om å være åpen om min legning, som ikke tilsvarer normen i samfunnet, har jeg verdifull erfaring om å uttale meg rundt temaet. I gjennom årevis med egne erfaringer knyttet til legning og å oppleve diskriminering, i tillegg til mange observasjoner i ulike situasjoner hvor det forekommer. Jeg har også fått lest en rekke artikler og bøker hvor jeg får innsikt i andres opplevelser, og hendelser de har opplevd på grunn av sin normbrytende legning. Også når det kommer til forumteater har jeg opparbeidet meg kunnskap om det gjennom å selv delta på teatercamp med Julian Boal som instruktør, og jeg har lest fagbøker for å få større innsikt i hva forumteater går ut på og hvordan det kan brukes for å bekjempe diskriminering og undertrykkelse.

Det er klart at min datainnsamling angående mennesker med en annen legning enn normen kan være en svakhet, da jeg ikke har fått møtt noen personlig, ikke hatt intervjuer eller vært sammen med en gruppe mennesker og helt konkret gjort forumteater sammen med dem. Jeg har kun erfaringen fra å selv delta på noe slik. Ideelt sett skulle jeg også gjerne, for eksempel vært ute i en skoleklasse på ungdomsskolen eller videregående skole for å gjøre forumteater sammen med dem og tatt med meg erfaringer jeg kunne fått fra det. Hensikten med det ville vært å få elever/mennesker til å kjenne på følelsen av å bli undertrykt og diskriminert på grunn av legning. Når det er sagt vil jeg ikke påstå at det *er* en svakhet, men heller at det *kan*

være det. Jeg har likevel fått empirien til min forskning gjennom egne erfaringer og observasjoner, nettartikler og relevant faglitteratur som grunnlag.

Da oppgaven er ment for å kunne svare på hvilken måte forumteater kan være med på å forhindre diskriminering, vil fokuset på forumteater som metode bli vektlagt, og jeg har funnet ut at relevant faglitteratur om forumteater generelt har vært svært nyttig å sette seg inn i for å forstå metoden enda bedre, drøfte og analysere og finne frem til en konklusjon som kan besvare problemstillingen i oppgaven.

4 Drøfting og analyse

I dette kapittelet vil jeg begynne å analysere og drøfte kunnskapen jeg har tilegnet meg igjennom perioden jeg har jobbet med bacheloren min. I tillegg er annen erfaring og observasjoner jeg har gjort meg fra tidligere, verdifull.

Prosessen frem mot å skulle begynne å skrive oppgaven har vært læringsrik. Jeg har satt meg godt inn i den faglitteraturen som har vært relevant for å kunne besvart problemstillingen som jeg har laget meg. I tillegg til egne erfaringer fra både teatermiljøet, hvor en har fått gjort mye teater, og LHBT+-miljøet, har det vært godt å få lære enda mer om temaene.

Når jeg sto ganske fritt til å velge hva jeg skulle forske på i min bacheloroppgave var ikke valget så vanskelig. I en verden hvor diskriminering og undertrykkelse på bakgrunn av hvilken legning du har stadig forekommer, er det viktig å se på hva en kan gjøre for å bekjempe dette. I alle fall er det viktig å minimere diskrimineringen som finnes der ute. Det er både viktig å informere om LHBT+-gruppen og opplyse mennesker om det. Å ha kunnskap om et tema vil nok være viktig for å få folk til å forstå, og av den grunn kanskje også minske diskriminering. Likevel, med forumteater vil det kanskje være enda bedre å få kjent i praksis hvordan diskriminering og undertrykkelse kjennes på kroppen.

For å prøve å se for seg hvordan dette kunne vært gjennomført i praksis, bruker jeg en gruppe mennesker som eksempel. Det kan enten være en gruppe elever i en klasse på ungdomsskolen, eller det kan være en gruppe mennesker som jobber på samme arbeidsplass. I slike settinger kan det ofte oppstå konflikter. Det kan være at noen mennesker kommer med

ubehagelige kommentarer eller gjør ting mot en annen part som fremstår som nedsettende. Kanskje er de menneskene som kommer med kommentaren eller gjør den tingen, ikke bevisste over at det føles kjipt for den andre parten. Eller så kan det tenke seg at de er helt bevisste over hva de gjør.

Situasjonen kan være at en i klassen eller på arbeidsplassen har fått seg ny kjæreste (av samme kjønn) og gjort dette synlig på facebook. Dette får andre med seg. Av medelever eller arbeidskollegaer får da denne personen kanskje negative kommentarer på akkurat dette. Eller kanskje hen får ubehagelige blikk og merker at hen blir hvisket og ledd av i det den passerer disse menneskene. Som nevnt tidligere er det tross alt bare i 2019 oppgitt at rundt 23 prosent av LHBT+-personer har vært utsatt for ytringer de opplevde som hatefulle (<https://forskning.no/homoseksualitet-kilden-kjonn-og-samfunn/en-av-fire-lhbt-personer-opplever-hets/1299544>, hentet 12.mai 2020). Dermed er ikke situasjonen usannsynlig. Dette kan uansett resultere i at personen som har fått ny kjæreste av samme kjønn ikke føler seg helt vel, og syns det er ekkelt og ubehagelig å føle seg diskriminert og undertrykt av de andre. Det er i slike sammenhenger man kan bruke forumteater som et verktøy for å prøve å løse opp i konflikten eller få en eller begge av partene til å få kjenne på hvordan det hele føles, og hva de selv kan gjøre for å være mer rustet til den type diskriminering og undertrykkelse neste gang.

Hvis den som mottar alle kommentarene og diskrimineringen får mulighet til å spille ut en situasjon hvor det skjer nettopp gjennom forumteater, og hen tar rolle som den undertrykte vil kanskje hen oppleve at det finnes ulike måter å takle undertrykkingen og diskrimineringen. Som Engelstad også skrev i sin bok: «Du må bryte med dine egne «ritualer» dersom du skal komme ut av undertrykkelsen» (Engelstad, A. (2001) s.48). Gjennom forumteater kan den som kanskje er «vant» til alle kommentarene og diskrimineringen prøve ut ulike måter å takle det på. Da får hen også mulighet til å ikke bare gjøre det en gang, men mange ganger. Det er jo som nevnt i kapitlet om ulike øvelser i forumteater at hensikten med forumteater er ikke nødvendigvis å finne eller komme fram til én patentløsning på problemet. Hensikten er jo faktisk å finne mange muligheter for handling (Engelstad, A. (2001) s.48).

Når det gjelder de menneskene som kan finne på å komme med diskriminerende og hatefulle kommentarer og andre ytringer, kan kanskje også forumteater være et verktøy de kan ha nytte

av. Enten om man gjennomfører noen av øvelsene nevnt i kapittelet om konkrete øvelser og eksempler i forumteater, eller velger å lage en egen situasjon i klasserommet eller på jobben. Uansett vil poenget ved å gjøre det være det samme. Om en person som ikke har fått kjent på selv hvordan det kan føles å få nedsettende og diskriminerende utsagn etter seg på bakgrunn av legningen sin, så vil kanskje øvelsen gi en liten smakebit på hvor ubehagelig eller undertrykkende det kan føles. Øvelsen kan fungere dersom man lar den personen som diskriminerer eller undertrykker bli satt i den posisjonen at hen må få kjenne på hvor hjelpeløs man kan føle seg i en situasjon hvor man ikke vet helt hvordan man skal reagere. Man kan kanskje få personen til å tenke seg litt om neste gang hen slenger ut hatefulle og diskriminerende ytringer eller gjør hatefulle og diskriminerende handlinger.

Om slike øvelser skulle blitt gjennomført i en skoleklasse eller på en arbeidsplass, ville det nok naturligvis ikke være noen som står frem som en person som bruker å diskriminere eller undertrykke. Sannsynligheten er iallfall liten. Det ville nok heller ikke vært målet med å gjennomføre forumteaterøvelser. Øvelsene og/eller å skape en kortere forumteatersekvens/situasjonssekvens ville trolig uansett ha bidratt til at alle elevene i skoleklassen eller på jobben hadde fått vært med som tilskuer og deltatt aktivt i timen. På den måten også fått verktøy de kunne tatt med seg videre i den «virkelige» verden eller hatt noe å tenke over fordi de fikk vært med og deltatt på forumteaterøvelsene.

Det er ikke bare i en skoleklasse eller i jobbsammenheng at forumteater kan gjøres på denne måten. Det er også mulighet for å kunne gjort dette ute blant offentligheten, da for eksempel på et kjøpesenter eller et torg. Skulle det blitt gjort på et torg kunne man prøvd å tiltrekke seg folk før man starter med visningen av sekvensen eller forestillingen man har. Ellers kunne man selvfølgelig også invitert folk på forhånd gjennom for eksempel facebook. I tillegg ville det nok også ha gått endel mennesker forbi tilfeldig, og kanskje noen av disse ville stoppet opp for å se hva som foregikk.

Jokeren som brukes i forumteater ville naturligvis også vært med. I en klasseroms setting kunne læreren fått opplæring i både hvordan man kan gjøre forumteater og hva jokerrollen går ut på i forkant, for så og fungert som jokeren i klasserommet sammen med elevene. På arbeidsplassen kunne enten en sjef eller avdelingsleder påtatt seg den rollen. På den måten

hadde alle de andre ansatte fått deltatt som tilskuer. Det ville nok heller ikke vært noe i veien om en som ikke hverken var sjef eller avdelingsleder hadde fungert som joker.

Noe som også kunne vært aktuelt, og som i grunn hadde vært spennende å gjennomføre, ville vært om skoler eller arbeidsplasser hadde leid inn folk eller kanskje en teatergruppe som hadde vært godt skolert i å gjøre forumteater. På forhånd kunne de ha vært i kontakt med arbeidsplass eller skoleklasse for å lage avtaler. Teatergruppen kunne enten laget en situasjon hvor et eller flere mennesker blir undertrykt og diskriminert på grunn av sin legning i forkant, eller så kunne de brukt tid sammen med skoleklassen eller på arbeidsplassen og laget noe sammen. Da laget noe sammen som omhandlet LHBT+-tematikk og legning.

5 Konklusjonen

«På hvilken måte kan man bruke forumteater til å forhindre diskriminering av mennesker med en annen legning?»

For å kunne prøve å trekke en konklusjon basert på problemstillingen min har jeg satt meg godt inn i tematikken som omhandler mennesker med en annen legning. Jeg har også lest meg grundig opp på forumteater og på hvilken måte man kan bruke det som et verktøy for å finne løsninger på diskriminering og undertrykkelse. Hele poenget med forumteater er jo å lage et teaterstykke som kan variere i lengde, enten om det er et situasjonsspill, en enakter eller noe annet. Uansett hva man lager så skal jo handlingen i stykket dreie seg om et menneske som er offer for undertrykkelse, som videre prøver å kjempe imot, men som taper.

I tillegg til hva et forumteaterspill skal dreie seg om, så er publikum eller tilskuere akkurat like viktig for at det skal fungere. Fordi de skal være delaktige i det hele. Hvis tilskuerne ikke skulle ha vært delaktige og vært med for å prøve ut ulike måter personen som er undertrykt og diskriminert på kan endre sitt mønster, ville jo det hele bare vært et teaterstykke med en tragisk slutt. Det er jo nettopp dette som gjør forumteater til et godt forum og verktøy som kan brukes for å prøve å forhindre diskriminering av mennesker med en annen legning. Ikke minst må det jo nevnes at noen som har vært å sett på et forumteaterspill eller vært delaktig i det, vil nok i lang tid etterpå sitte igjen med inntrykk rundt hva de har vært med på. Både fordi det kanskje har vært fint eller trist å sett det, men også, og da snakker jeg av egne erfaring, at det kan være utrolig gøy å få oppleve å ta del i en forumteatervisning. Og av den grunn, hvis de

noen gang kommer opp i en situasjon i det ekte liv som ligner den de fikk deltatt i, så står man bedre rustet til å takle undertrykking eller diskriminering mot en selv, eller hjelpe noen som blir diskriminert og undertrykt.

Et negativt aspekt med å bruke forumteater, enten det er i skolesammenheng eller jobbsammenheng, ville vært om noen hadde følt seg tvunget til å delta i situasjonen som hadde vært vist frem. Hvis noen som i det virkelige liv hadde opplevd diskriminering på bakgrunn av sin legning, hadde følt seg tvunget til å være med, hadde nok det vært kjipt for den personen. Likevel vil jeg trekke frem at i forumteater ville det ikke nødvendigvis vært slik at alle i klassen måtte byttet plass med den undertrykte i forumteaterspillet. Hvis klassen hadde bestått av 30 elever, hadde det trolig vært vanskelig og fått alle elevene til å komme med sine forslag til hva den undertrykte kunne gjort for å endre situasjonen. Ihvertfall hvis tiden var begrenset til en skoletime eller to. Til tross for dette ville jo jokerens rolle ha vært der for å være en formidler mellom sal og scene. Hen skal jo også (på sokratisk vis) stille de relevante spørsmålene og formulere diskusjonstemaer når det er påkrevet (Engelstad, A. (2001) s.56). Av egne erfaringer er også jokeren gjerne til hjelp hvis en skulle stå fast. Jeg tenker kanskje også at det er litt jokerens rolle å se an tilskuerne og passe litt på tilskuerne.

Hadde flere mennesker fått lært om forumteater, hadde kanskje flere gjort det og brukt det. Jeg tror at forumteater hadde vært et utmerket verktøy i kampen mot diskriminering av mennesker med en annen legning enn normen. Hadde man kunne brukt det i skolesammenheng, i jobbsammenheng eller ute generelt i samfunnet, ville det kunnet ha hjulpet i kampen mot diskriminering av mennesker med en annen legning enn normen.

6 Avsluttende ord

Gjennom mitt arbeid med denne bacheloren har jeg tilegnet meg masse ny erfaring og ny lære. Det har vært en spennende og krevende prosess. På grunn av dagens corona-situasjon har det også vært en prøvelse for jobbing. Jeg begynte denne oppgaven med å gi en kort innledning i hva dette skulle handle om, og hva slags motivasjon som lå bak. Jeg fikk også skrevet og formidlet en del av teorien som jeg har brukt for å skrive denne oppgaven. Målet har vært å kunne fortelle hva jeg har gjort for å komme frem til hva jeg har skrevet i analyse og konklusjonsdelen også. I tillegg til det viktigste av alt, nemlig å finne et svar på problemstillingen min.

At forumteater kan være et godt verktøy for å forhindre og minske diskriminering og undertrykkelse er jeg sikker på at det er. Da også et verktøy for å forhindre diskriminering og undertrykkelse når det kommer til hvilken legning en person har, selv om det bryter med normene i samfunnet. Hadde forumteater kunne blitt brukt i større grad enn hva det blir i dag, i for eksempel en skoleklasse eller på en arbeidsplass, kunne det blitt mer allment kjent. På den måten hadde kanskje enda flere benyttet seg av forumteater for å finne løsninger på hvordan man kunne endret en undertrykkende og diskriminerende situasjon. For det er som skrevet tidligere ikke et poeng å finne én konkret løsning som er løsningen på alt, men heller at det finnes mange muligheter for handling.

Litteraturliste:

Arne Engelstad 2001. De undertryktes teater – Når tilskueren blir deltaker, Oslo; Cappelen
Akademisk Forlag

Lotte Rienecker og Peter Stray 2013. Den gode oppgaven, Bergen; Fagbokforlaget

Augusto Boal i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet fra https://snl.no/Augusto_Boal

Høeg, Elida. (2019, 3.mars). En av fire LHBT-personer opplever hets. Hentet fra
<https://forskning.no/homoseksualitet-kilden-kjonn-og-samfunn/en-av-fire-lhbt-personer-opplever-hets/1299544>

Høyreeksteme:

https://www.nrk.no/norge/ny-trusselvurdering-fra-pst_-okende-trussel-fra-hoyreeksteme-1.14829603

Ikdahl, Ingunn: *diskriminering* i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet fra
<https://snl.no/diskriminering>

Kjærlighet i Russland:

<https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/xl/kjaerlighet-pa-liv-og-dod-i-putins-russland-1.14223419>

Skeiv historie:

<https://www.foreningenfri.no/om-oss/organisasjon/historie/>

**Bacheloroppgave i DRA2000 – Bacheloroppgave i
drama og teater**

Kandidatnummer: 10004

Vår 2020

Antall ord: 6043